

ŠPECIFIKÁCIA

NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2023/2411
o ochrane zemepisných označení remeselných a priemyselných výrobkov
a o zmene nariadení (EÚ) 2017/1001 a (EÚ) 2019/1753
(súhrn požiadaviek podľa článku 9)

‘Levický zlatý ónyx’

1. Názov

‘Levický zlatý ónyx’

2. Druh výrobku

Kamene a minerály

3. Opis výrobku

‘Levický zlatý ónyx’ je prírodný dekoračný kameň (kalcitový ónyx travertínového typu), charakteristický bielym až krémovým podkladom s výrazným zlato-žltým až medovým páskovaním. Páskovanie vzniká postupným ukladaním minerálnej hmoty a vytvára paralelnú až mierne zvlnenú kresbu. Farby pásov nadobúdajú odtiene od jemných zlatistých odtieňov až po žltkasto-okrové tóny, miestami s plynulým prechodom do travertínu. Kameň je čiastočne priesvitný a po opracovaní a vyleštení povrchu sa zvýrazňuje jeho farebná hĺbka, kontrast páskovania a optická kresba. Názov ‘Levický zlatý ónyx’ odkazuje na charakteristické zlatisté sfarbenie jeho páskovania.

‘Levický zlatý ónyx’ je tvorený prevažne (spravidla viac ako 90 %) kryštálov karbonátov, najmä kalcitu (CaCO_3) a menším podielom aragonitu. Má veľmi dlhé až niekoľkokentimetrové kalcitové alebo aragonitové kryštáliky s dekoratívnou kresbou, usporiadané kolmo na celkovú vrstevnatosť horniny. Štruktúra je kompaktná, bez otvorených dutín, póry sú spravidla vyplnené sekundárnym kalcitom.

Petrograficky ide o monominerálnu horninu s paralelne lúčovitou, miestami radiálne lúčovitou štruktúrou. Z chemického hľadiska ide o sediment karbonátového pôvodu s nízkym obsahom prímiesí, mineralogicky je reprezentovaný prevažne hexagonálnym kalcitom.

‘Levický zlatý ónyx’ je charakteristický vysokou kompaktnosťou, jemnou kryštalickou štruktúrou, dekoratívnosťou a páskovaným vrstvením. Farebné vrstvy vznikli postupným ukladaním minerálov počas viacerých sedimentačných cyklov, čo vytvára charakteristickú zlatú farebnú paletu. Kameň je polopriesvitný, tenšie platne prepúšťajú svetlo, čím sa zvýrazňuje farebná hĺbka a kresba.

Fyzikálne vlastnosti:

- Tvrdosť: 3 – 4 podľa Mohsa
- Hustota: približne 2,4 – 2,6 g/cm³
- Štruktúra: jemnozrnná až vláknitá, vrstvená
- Lesk: vysoký po leštení (sklený až hodvábný)
- Pórovitosť: nízka až stredná; póry často vyplnené sekundárnym kalcitom
- Translucencia: tenké platne až niekoľko mm prepúšťajú svetlo

‘Levický zlatý ónyx’ je blokovo dobývateľný, veľmi dobre opracovateľný a leštiteľný. Je vhodný na výrobu úžitkových, galantérnych, dekoratívnych a sakrálnych výrobkov, bižutérie či exkluzívnych obkladových

prvkov. Pri tenkostenných výrobkoch sa uplatňuje prirodzená priehľadnosť niektorých odrôd.

4. Špecifikácia vymedzenej zemepisnej oblasti

Zemepisná oblasť sa rozkladá na území okresu Levice, kde sa nachádzajú ložiská ónyxu a sú sústredené aj kamenárske dielne na jeho spracovanie a úpravu. Dobývací priestor sa nachádza v časti vymedzenej fialovou farbou:

Príčinná súvislosť je založená na vlastnostiach výrobku 'Levický zlatý ónyx' odvodených z kombinácie osobitných prírodných podmienok vymedzenej zemepisnej oblasti, ako aj z dlhoročnej miestnej kamenárskej tradície. 'Levický zlatý ónyx' vznikol v termálnom a postvulkanickom prostredí Štiavnického stratovulkánu. Pozdĺž radiálnych zlomov a tektonických línií vystupovali na povrch termálne vody, ktoré ukladali uhličitan vápenatý vo forme travertínu, viazaného na wettersteinské a guttensteinské vápence. Stabilná mineralizácia, kolísavá precipitácia CaCO_3 a opakované sedimentačné cykly vytvorili charakteristickú páskovanú štruktúru, jemnú mikrokryštalickú textúru a čiastočnú translucenciu kameňa.

Zlaté sfarbenie a dekoratívne vrstvenie sú výsledkom zvýšeného obsahu železa, mangánu v porovnaní s inými travertínovými ložiskami v širšom regióne a špecifických geochemických procesov typických pre vymedzené zemepisné územie. Vrstvy majú nepravidelný priebeh a rozdielnu mocnosť, čo zvyšuje estetickú hodnotu ónyxu. Svetlé a medovožlté variety obsahujú dlhé lúčovité kalcitové kryštály, tmavšie odrody sú páskované, zatiaľ čo mliečnobiele variety vykazujú obláčikovitú štruktúru.

'Levický zlatý ónyx' sa ťaží banským spôsobom v malom stenovom lome. Po odstránení povrchovej skrývky sa z dobývacieho rezu uvoľňujú bloky, ktoré sa následne prepravujú do miestnych kamenárskych dielní. Tam sa selektujú podľa kvality, hustoty farebných pásov a pórovitosti a spracúvajú sa tradičnými technikami rezania, leštenia a stabilizácie štruktúry. Rezanie prebieha najčastejšie na kotúčových píloch s diamantovými segmentmi, ktoré sú počas celého procesu chladené vodou. Voda zabezpečuje nielen chladenie kotúča a materiálu, ale aj znižuje prašnosť a minimalizuje riziko mikrotrhlín. Pri tomto type kameňa je spôsob rezu zásadný, pretože výrazne ovplyvňuje výsledný vizuálny efekt. 'Levický zlatý ónyx' má výraznú pásovú štruktúru s rôznou farebnosťou vrstiev, a preto sa vo väčšine prípadov reže priečne na smer vrstvenia, aby čo najviac vyniklo prirodzené páskovanie a kontrast jednotlivých zón.

Leštenie je následne viacstupňový proces, pri ktorom sa používajú nástroje s postupne jemnejšou zrnitosťou, od hrubých diamantových kotúčov určených na zrovnanie povrchu až po jemné leštiace pady, ktoré vytvárajú vysoký lesk. Každý krok odstraňuje stopy po predchádzajúcom opracovaní a postupne zvyrazňuje hĺbku kresby a farebnú štruktúru ónyxu. Proces prebieha za stáleho prívodu vody a pri rovnomernom tlaku, aby sa dosiahol jednotný, zrkadlovo lesklý povrch, ktorý naplno zvýrazní charakteristické vrstvenie tohto materiálu.

Okrem plošného rezania sa 'Levický zlatý ónyx' spracúva aj ručným opracovaním a sústružením, pri ktorých sa z blokov a polotovarov vytvárajú najmä menšie galantérne a dekoratívne predmety (napr. vázičky a drobné úžitkové výrobky). Materiál je však pomerne citlivý na napätie a pri menších hrúbkach má tendenciu praskať, najmä v miestach jemnejších pásov alebo rozdielnej hustoty vrstiev.

Pri sústružení je preto nevyhnutná vysoká miera skúsenosti spracovateľa. Remeselník priebežne kontroluje správanie materiálu a podľa charakteru odporu nástroja a dokonca aj podľa zmeny zvuku pri obrábaní dokáže rozpoznať vznik vnútorného napätia alebo potenciálne prasknutie. Táto praktická znalosť, odovzdávaná medzi miestnymi kamenármi, je dôležitá pre minimalizáciu strát a zachovanie estetickej integrity výrobku.

Výsledná kvalita a estetický vzhľad kameňa a výrobkov sú podmienené nielen prírodnými vlastnosťami suroviny, ale aj dlhodobou etablovanými miestnymi postupmi spracovania a skúsenosťami miestnych kamenárov. Tradičné znalosti o smere rezu, výplni pórov, leštení a povrchovej úprave sa vyvíjali po generácie a sú prispôbené špecifickým vlastnostiam levického travertínu.

'Levický zlatý ónyx' si svoje charakteristické estetické a technické vlastnosti zachováva vďaka úzkej súhre špecifických geografických faktorov a miestnej kamenárskej tradície, ktoré nie je možné reprodukovat' mimo vymedzenej zemepisnej oblasti bez straty charakteristických vlastností ónyxu.

5. Dôkazy o tom, že výrobok pochádza z vymedzenej zemepisnej oblasti

Identifikácia výrobku je zabezpečená uvedením názvu 'Levický zlatý ónyx', názvu výrobcu a jeho adresy. Garancia pôvodu výrobku z chráneného územia je daná zemepisnou príslušnosťou výrobcu. Kvalita výrobku je zabezpečená pravidelným hodnotením výrobcov a na základe vlastného vyhlásenia.

6. Opis spôsobov výroby a v príslušných prípadoch používané tradičné spôsoby a osobitné postupy

Všetky etapy získavania, spracovania a úpravy 'Levický zlatý ónyx' sa uskutočňujú vo vymedzenej zemepisnej oblasti.

Uskutočňovanie všetkých výrobných krokov v oblasti je nevyhnutné na zachovanie typickej orientácie páskovania, priesvitnosti a povrchovej stability materiálu, ktoré sú citlivé na smer rezu, spôsob opracovania a miestne technologické postupy.

7. Informácie o balení, ak sa balenie musí uskutočniť vo vymedzenej zemepisnej oblasti, pričom v takom prípade žiadateľ poskytne dostatočné dôvody špecifické pre daný výrobok, na základe ktorých sa musí balenie uskutočniť v danej oblasti

Balenie sa musí vykonávať vo vymedzenej zemepisnej oblasti. Nevhodná manipulácia alebo balenie môže viesť k mechanickému poškodeniu alebo znehodnoteniu povrchu ónyxu. Balenie priamo v mieste pôvodu zabezpečuje zachovanie pôvodných fyzikálnych a estetických vlastností každého výrobku.

8. Akékoľvek osobitné pravidlo týkajúce sa označovania výrobku

9. Označenie ktorejkoľvek etapy výroby, ktorú vykonáva jeden alebo viacerí výrobcovia v inom členskom štáte alebo tretej krajine, ako je členský štát alebo tretia krajina, z ktorých názov výrobku pochádza, a všetky osobitné ustanovenia zamerané na overenie súladu v tejto súvislosti

10. **Ďalšie požiadavky, ktoré stanovili členské štáty alebo prípadne skupina výrobcov, pod podmienkou, že takéto požiadavky sú objektívne, nediskriminačné a zlučiteľné s právom Únie a vnútroštátnym právom**
